CODE OF ETHICS AS A TYPE OF TEXT

Cristina Negru
Scientific Researcher, PhD, Institute of Romanian Philology „Bogdan Petriceicu-Hasdeu", Moldova State University

Abstract: The code of ethics has an important role in communication that attesting that the organization respects its promises regarding its values and principles, its commitment to beneficiaries, its way of carrying out its activities and its community relations. The code of ethics establishes a set of values, principles and rules of conduct intended to contribute to institutional cohesion and to the cohesion of groups of people involved in professional activity, by forming and maintaining a climate based on cooperation and competition according to common rules. The main norms contained in the code refer to competence and quality of service, honesty and respect for professional secrecy.

Keywords: code of ethics, rules, values organization, quality

Deontologia, în sens de reguli și datorii care reglementează o profesie, reunește sub forma unui cod de reguli cu referire la responsabilitatea membrilor profesiunilor organizate în ordine profesioanle, iar codurile dentologice reglementează toate formele de activitate profesională.

Ca urmare a analizei considerațiilor teoretice despre deontologie și etică este dobândirea unui ghid de lucru valabil atât pentru purtătorul autorității, cât și pentru agenții săi executivi. Un astfel de ghid poate să ia forma unei liste de valori morale universale care ar putea să acționeze ca principii deontologice sau într-o formă particularizată, ca un cod deontologic. Analizând literatura despre deontologie Andrei Vocila [6] sintetizează principiile care ar trebui să regleze comportamentele, atât ale purtătorului de autoritate cât și cele ale subordonaților săi.

Printre acelea principii, putem menționa ***umanismul***, care exprimat în imperativul lui Kant, „Acționează astfel încât să tratezi umanitatea din propria persoană sau din a altuia, întotdeauna ca scop și niciodată numai ca mijloc".

Un alt principiu numit ***altruismului***, sau principiul „celei mai mari fericiri a celuilalt" este menit să restaureze egalitatea între purtătorul autorității și agentul executiv.

Principiul ***reciprocității*** cere purtătorului de autoritate să accepte să se judece pe sine ca și cum i-ar judeca pe alții, să se gândească la consecințele acțiunilor sale asupra altora ca și cum ar fi în locul lor. Această schimbare a rolului imaginativ este necesară dacă vrem ca purtătorul autorității să fie moderat și să judece corect faptele subordonaților săi.

Autoritatea suficientă este alt principiu deontologic care ar trebui să prevină reglementarea excesivă, permițând agentului executiv să manifeste inițiativă. Potrivit acestui principiu, purtătorului autorității îi este permis să aplice unele reglementări, dar el trebuie să le aplice numai în anumite circumstanțe. Principiul *autorității necesare* vizează atingerea competențelor profesionale și morale de către purtătorul de autoritate.

Așa cum afirmă cercetătorii, un *cod profesional* este o abordare sistematică de mediere a conflictelor care pot să apară când o persoană, activând în calitatea sa profesională, îndeplinește mai multe roluri. Codurile profesionale sunt definite de asemenea ca declarații de valori împărtășite, din care rezultă o prescripție pentru acțiuni corecte [3, p.1-2].

Vorbind despre conținutul unui astfel de cod, putem afirm că „un cod profesional complet enumeră atât obligațiile cât și privilegiile profesiei sau asociației căreia îi sunt atașate. Drepturile pozitive și datoriile grupului profesional sunt direct sau indirect legate de

satisfacerea nevilor care ar trebui să fie promovate de membrii grupului [...]. Profesioniștii au obligația fermă să satisfacă nevoile, să promoveze interesele și să respecte valorile clientelei lor, căci îndeplinirea acestei obligații constituie baza poziției lor privilegiate în societate" [4, p.139]. Atfel, un cod profesional este un acord de grup, un contract, un ghid despre cum să se folosească competențele de specialitate. El este specific specializării și contextului.

De-a lungul întregii lor cariere, profesioniștii sunt supuși unor obligații deontologice a căror încălcare poate fi sancționată. *Codurile deontologice* presupun acele reguli de comportament, care trebuie respectate atât în timpul exercitării profesiei, dar uneori și în viața cotidiană. De aceea, normele principale pe care le conține codul se referă la competența și la calitatea serviciului, la onestitate și la respectarea secretului profesional. Scopul regulilor deontologice este de a servi drept ghid, iar codurile deontologice încurajează autoreglementarea și se referă la prevederea unui ansamblu de norme și reguli pentru membrii unor profesii, care să-i determine să muncească astfel încât să ofere cele mai bune servicii pentru societate. Gheorghe Enescu consideră că „ propoziţiile cu care operează condurile deontologice nu sunt nici adevărate, nici false, ci sunt simple norme care dirijează comportamentul uman" [1, p.161].

Deci, etica şi deontologia profesională reprezintă totalitatea normelor morale aplicabile desfăşurării activităţii profesionale, atât la nivel teoretic, cât şi la nivel practic, destinate să garanteze, prin acceptarea lor liber consimţită, buna îndeplinire a misiunilor ca profesie.

Codul de etică şi deontologie trebuie să cuprindă ansamblul caracteristicilor ce definesc calitatea activităţii profesionale, să stabilească regulile de conduită în exercitarea atribuţiilor funcţionale, precum şi în afara acestora, având ca principale obiective:

- să servească ca linie de conduită, astfel încât să desfăşoare o activitate competentă şi conform unei etici profesionale şi discipline corespunzătoare;
- să formuleze standarde ale conduitei, pentru ca aceasta să fie conformă cu onoarea şi demnitatea profesiei sale.

Vorbind despre deotologie și etică, putem afirma cu certitudine că codurile deontologice parcurg un traseu și au la bază următoarele concepte: *realitate-valoare-normă-comportament moral* și următoarele caracteristici:

- reprezintă realități a practicii sociale;
- determină relațiile dintre oameni;
- se identifică prin punerea în evidenţă a unei sfere ocupaţionale distincte, la care este ataşată o anumită profesiune;
- se referă la un tip distinct al relaţiilor inter-umane, acela al relaţiilor de autoritate.

Potrivit lui Andrei Petre, „valorile etice ale codurilor deontolgice sunt valori sociale care se nasc din contactul indivizilor între ei şi care îşi găsesc rădăcinile în natura socială a omului" [7, p.199]. Valori deontologice sunt acele valori morale care se nasc din convenţia purtător-subiect asupra a ceea ce este moral şi imoral în relaţiile dintre ei.

Întregul demers teoretic despre deontologie și etică ne permite producerea unui instrument de lucru, și anume *codul deontologic al unei profesii distincte,* care este compus dintr-o listă de valori morale universale. Principiile deontologiei sunt considerate drept norme morale universale aplicabile autorității, pe baza raportării particularităților relațiilor de autoritate la valorile morale universale de bine și de rău.

Printre standardele etice prevăzute de codurile de etică şi deontologie ale reprezentanţilor profesiei de interpret putem menționa următoarele: norma de reglementare: *Legea nr. 264/11.12.2008 privind autorizarea şi plata interpreţilor şi traducătorilo*r; principiile generale: *independența, imparțialitatea, onestitatea, obiectivitatea, conștiinciozitatea, confidențialitatea, profesionalimismul.* Pe lângă principiile eunumerate

anterior, *corectitudinea* este principala virtute a instituțiilor sociale în etica deontologică a unei profesii, care argumentează că ceea ce este corect moral este o prioritate față de ceea ce este bun.

În continuare prezentăm *Codul deontologic al psihologului,* și anume legile morale pe care le conține:

1. „În exercitarea profesiunii sale, psihologul trebuie să evite orice acţiune sau exprimare care poate cauza prejudicii demnităţii umane, sau poate fi nocivă persoanei sau colectivităţii.
2. Psihologul trebuie să fie conştient, în orice moment, de răspunderea socială a muncii sale…
3. În activitatea sa, psihologul trebuie să plece întotdeauna de la interesele semenilor săi şi ale umanităţii.
4. În activitatea sa cu oamenii, psihologul trebuie să refuze orice implicare a sentimentelor sale faţă de cei cercetaţi sau trataţi…
5. Psihologul trebuie să fie obiectiv şi circumspect în utilizarea unor termeni psihologici peiorativi faţă de persoanele de care se ocupă.
6. În activitatea ştiinţifică publică, în lucrări ştiinţifice, articole, activităţi ştiinţifice susţinute de mass-media, psihologul trebuie să dea dovadă de modestie şi reţinere. El trebuie să nu exagereze rezultatele investigaţiilor sale sau ale echipei din care face parte şi să nu comunice rezultate aproximative, insuficient verificate, incerte…
7. În investigaţiile sale, psihologul trebuie să angajeze numai personal specializat şi competent, iar problemele care ţin de obligaţia sa expresă nu trebuie delegate. Totodată el trebuie să refuze delegarea unor responsabilităţi din partea altora, atunci când nu este competent pentru acestea.
8. Psihologul este obligat să se angajeze în investigaţii şi cercetări asupra oamenilor numai în limitele competenţei sale ştiinţifice. El trebuie să apeleze la specialişti competenţi, atunci când o situaţie îl depăşeşte.” [2].

De asemenea, și profesia didactică include cerințe etice și deontologice în dezvoltarea personală și profesională a agenților săi. În articolul lui Mircea Adrian Marica este descris statusul dublu al profesorului, ca agent moral, dar și ca antrenor moral [5]. Ca agent moral, profesorul trebuie să fie sincer, corect, imparțial și cu responsabilitate profesională, în timp ce, ca antrenor trebuie să inoculeze elevilor săi virtuți morale ca dreptatea, corectitudinea, responsabilitatea, curajul, bunătatea, auto-disciplina și compasiunea. Astfel, comportamentul profesorului devine un model moral cu implicații etice, explicite sau implicite, pentru comportamentul elevilor săi. De aceea Marica consideră că managementul etic al profesiunii didactice cere acte normative unitare și o anumită structură a formării inițiale și continue a profesorilor.

Aflându-ne în sfera pedagogiei, remarcăm faptul că fundamentele deontologice ale pedagogiei moderne derivă dintr-o privire a finalităţilor acesteia pe două coordonate fundamentale: una *umanistă*, cealaltă *pragmatică*. Din perspectiva umanistă, deontologia vine să normeze comportamentul profesorului sub exigenţa majoră a unui tip de acţiune umană aflat pe tărâmul formării personalităţii şi împlinirii celor mai înalte aspiraţii ale tinerilor aflaţi în pragul asumării unor responsabilităţi sociale de rang înalt. Din perspectivă pragmatică, deontologia se situează în linia unei raţionalităţi teleologice, în viziunea căreia îşi plasează normele de conduită şi comportament în ansamblul condiţiilor necesare şi suficiente ale unei înalte eficienţe a procesului de învăţământ.

Indiferent de unghiul sub care plasăm normele deontologiei, există un factor unificator care le dă identitatea, unitatea şi necesitatea. Ele se degajă din universul valorilor morale care guvernează munca şi viaţa profesorului şi statuează condiţiile morale ale exercitării autorităţii

acestuia, fie ca autoritate deontică (instituţionalizată), fie epistemică (generată de pregătirea profesională şi ştiinţifică în calitate de cadru didactic).

Deontologia profesorului se supune pe deplin acestor exigenţe, cu atât mai mult cu cât acţiunea reglementată se derulează într-un domeniu în care omul este deopotrivă scop şi subiect al acţiunii. Tot ceea ce se proiectează şi se derulează sub sintagma *învăţământ* stă sub semnul moralităţii şi exigenţelor deontologiei, fie că este vorba de domeniul didacticii, fie că este vorba de domeniul activităţilor conexe.

În primul caz, deontologia priveşte cu precădere autoritatea personalului didactic, în cel de-al doilea, pe aceea a personalului de conducere. În primul caz este vizată îndeosebi exercitarea autorităţii epistemice, în cel de-al doilea, cea a autorităţii deontice.

Putem spune că idealul educaţional în deontologie vine să completeze idealul profesional prin ceea ce am putea numi *competenţă deontologică*. Asigurarea competenţei deontologice a purtătorului de autoritate are o dublă motivare în planul scopurilor educaţiei. Pe de o parte, competenţa deontologică permite profesionistului o deplină legitimare a autorităţii sale în faţa subiecţilor; aceasta îi asigură capacitatea de a evalua operativ situaţiile problematice de natură morală implicate de exercitarea autorităţii, precum şi posibilitatea de a constitui, în relaţiile sale cu ceilalţi, modalităţi-tip de comportament moral care-i asigură autenticitate şi individualitate. Pe de altă parte, competenţa deontologică potenţează competenţa profesională prin eliberarea profesionistului de angoasă, de îndoială în legătură cu influenţa autorităţii sale asupra subiecţilor, prin dezvoltarea certitudinii asupra lucrului bine făcut. Ştiind ce poate, ce trebuie şi ce nu trebuie să facă în profesia sa, din perspectivă morală, profesionistul este deprins de la începutul carierei sale cu capacitatea de a sesiza latura umană a profesiei, de a respecta demnitatea umană (pentru sine şi pentru ceilalţi). Mai mult decât atât, competenţa deontologică aureolează profesionistul cu nimbul desăvârşirii morale, transformându-l nu numai în model profesional, ci şi general–uman.

BIBLIOGRAPHY

1. ENESCU, G. *Filosofie şi logică*. Editura Ştiinţifică, 1973. 181 p.
2. https://www.istt.ro/documente/CODUL-DEONTOLOGIC.pdf [vizitat 20.11.2024]
3. KRIESBERG, Nell. ”Professional Responsibility and Codes of Conduct” *Science, Technology and Society Initiative*, 4-1, 2000. p. 1-2.
4. LAZĂR, C. *Autoritate şi deontologie*, Editura Licorna, 1999. 200 p.
5. MARICA, M. A. ”On the ethical management of the teaching profession.”. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 76, 2013. p. 476-480.
6. VOCILA A. *Etica pedagogică*. disponibil la https://andreivocila.wordpress.com/2010/09/23/etica-si-deontologie/
7. CULIOLI, A. *Pour une linguistique de l’énonciation. Opérations et représentations*. Tome 1, Paris, Ophrys, 1990. 325 p.

Notă: Articolul este publicat în cadrul subprogramului (cod **010301)** ***Perspective interdisciplinare asupra fenomenelor de confluenţă şi de confruntare în domeniile lingvistic, literar şi folcloric în spaţiul basarabean ca limes civilizaţional şi frontieră geopolitică.***